

Författare Toft, Thomas	Datum 2024-09-20	Arkiveringstid 5 år
Fastställare Toft, Thomas	Giltigt fr o m 2024-09-20	Giltigt t o m 2027-09-20

Minderårigas arbetsmiljö - regler för skolpraktikanter

1 Syfte

För att underlätta förberedelserna vid praktik och öka medvetenheten om var ansvaret för individen ligger utifrån krav i AFS 2012:3 har detta dokument tagits fram som stöd för chefer som ska ta emot minderårig praktikant på sitt område. Det beskriver det ansvar som vilar på SSAB och vad som åligger arbetsgivaren.

Det enskilt största kravet för SSAB är de tydligt beskrivna begränsningarna i arbetsuppgifter som gäller för personer under 18 år, se tabell i slutet av dokumentet.

För att läsa hela föreskriften, se www.av.se.

1.1 Ändringar i denna version

1.2 Ersätter

Version 1.0 av detta dokument. (Inga förändringar.)

2 Omfattning

SSAB Oxelösund.

3 Beskrivning

3.1 Ett delat ansvar mellan skolan och arbetsplatsen

En elev som genomgår utbildning på en arbetsplats ska när det gäller arbetsmiljöfrågor likställas med arbetstagare. (1).

3.2 Särskilda regler för personer under 18 år

För elever under 18 år finns särskilda regler i Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd om minderårigas arbetsmiljö. (2)

3.3 Arbetsmiljö

Huvudmannen för skolan och arbetsgivaren har tillsammans ansvar för elevens arbetsmiljö. Skolan har således en del av arbetsmiljöansvaret även när eleven är på arbetsplatsen. Detta eftersom skolan utformar och organiserar utbildningen där APL (arbetsplatsförlagt lärande) ingår samt väljer vilka arbetsplatser eleverna kan vara på. Besök på arbetsplatsen kan ge huvudmannen för skolan kunskaper om arbetsmiljö och arbetsmiljörutiner på arbetsplatsen. Förutom att huvudmannen för skolan har ett ansvar att se till att arbetsmiljörutiner finns, ansvarar huvudmannen även för att följa upp att rutinerna följs och vid behov revideras.

3.4 Riskbedömning

Innan APL eller praktik påbörjas på arbetsplatsen ska huvudmannen för skolan och arbetsgivaren genomföra en riskbedömning och vid behov utföra en medicinsk kontroll av eleven samt vidta de åtgärder som behövs. (3) Arbetsgivaren ska bedöma vilka risker det finns med de arbetsuppgifter eleven ska utföra enligt Arbetsmiljöverkets föreskrifter om systematiskt arbetsmiljöarbete samt den arbetsutrustning eleven ska använda. (4) Bedömningen ska bland annat visa om och hur man kan anpassa arbetsuppgifterna för eleven och vilka möjligheter det finns att handleda eleven. (5)

Om det framkommer att arbetsgivaren inte följer arbetsmiljölagstiftningen och huvudmannen för skolan har kunskap om detta kan även huvudmannen för skolan tillsammans med arbetsgivaren vara ansvariga. (6)

Om eleven kommer att vara på flera arbetsställen ska riskbedömningen göras på alla dessa. Riskbedömningen ska alltid dokumenteras. (7)

Elever som är under 18 år har enligt arbetsmiljölagstiftningen delvis ett starkare skydd än vuxna. Det innebär att arbetsmiljöansvaret kan vara olika för elever på en arbetsplats beroende på om de har fyllt 18 år eller inte.

3.5 Handledning enligt arbetsmiljölagstiftningen

Arbetsgivare får inte låta minderåriga utföra vissa riskfyllda arbetsuppgifter. (8) (AFS 2012:3) En lista på dessa arbeten finns i bilaga 1 till föreskrifterna om minderårigas arbetsmiljö. De flesta av arbetsuppgifterna i listan är dock tillåtna om en handledare leder arbetet och eleven är över 15 år. En handledare är en lämplig person som kan leda och ha tillsyn över de uppgifter som en minderårig elev utför.

Handledaren bör ha minst ett års erfarenhet av de aktuella arbetsuppgifterna från arbetsliv eller utbildning och ha nödvändiga kunskaper om risker och skydd. (9) Arbetsgivaren och huvudmannen för skolan ska se till att eleven vet vem eller vilka som är handledare. Om eleven är på flera ställen ska det vara klart vem som är

handledare på respektive ställe. Kravet på ledning och tillsyn innebär inte att eleven bara ska gå vid sidan om och se på. Det innebär inte heller att handledaren ska stå bredvid hela tiden. Handledaren bör däremot inte lämna en minderårig elev ensam med arbetsuppgifterna förrän handledaren har förvärvat sig om att eleven har tillräcklig kunskap och erfarenhet.

3.6 Anmäl tillbud och olyckor på arbetsplatsen

Om en olycka eller ett allvarligt tillbud drabbar eleven under det arbetsplatsförlagda lärandet ska detta anmälas utan dröjsmål till Arbetsmiljöverket. (10) Det är viktigt att huvudmannen för skolan och arbetsgivaren är medvetna om detta och upprättar rutiner för att meddela varandra om något inträffar och hur anmälan ska ske.

3.7 Arbetsmiljöansvar i utbildningskontrakt/överenskommelser

För elever som går gymnasial lärlingsutbildning ska det finnas ett utbildningskontrakt. (11) Eleven ska känna till innehållet i utbildningskontraktet. Förutom de delar i utbildningskontraktet som behandlar elevens utbildning kan även kontraktet reglera frågor som rör arbetsmiljöansvaret.

För elever som inte går gymnasial lärlingsutbildning men gör APL eller praktik behövs inget utbildningskontrakt. För dessa elever kan det ändå behövas en skriftlig överenskommelse om vilka arbetsuppgifter eleven får göra själv, vilka eleven får göra med handledning och vilka eleven inte får göra alls.

Huvudmannen för skolan och arbetsgivaren kan i samråd ta fram rutiner för hur skolan och eleven får kontakt vid olyckor, tillbud, sjukdom eller förändringar av verksamheten på arbetsplatsen som påverkar elevens säkerhet.

I kontraktet/överenskommelsen kan beskrivas vilka rutiner huvudmannen för skolan och arbetsgivaren har kommit överens om för elevens arbetsplatsförlagda lärande så att huvudmannen för skolan och arbetsgivaren kan följa upp dem tillsammans. Huvudmannen för skolan och arbetsgivaren kan också skriva in vem som ska göra vad för att parterna ska uppfylla sitt respektive arbetsmiljöansvar.

Om exempelvis arbetsmiljörättsliga regler kräver att skyddsutrustning ska användas är det av vikt att huvudmannen för skolan och arbetsplatsen kontrollerar att reglerna följs. Arbetsgivaren ansvarar alltid för att eleven använder skyddsutrustningen på arbetsplatsen.

4 Miljö och hälsorisker

Bedöms och utvärderas utifrån aktuell arbetsplats och uppgift med stöd av checklistan i AFS 2012:3. Finns med senare i detta dokument.

5 Termer och begrepp

- Minderårig, den som inte fyllt 18 år.
- Praktik, alla de former av arbetsplatsförlagt lärande som förekommer inom ramen för en utbildning.
- Praktikgivare, den som tar emot minderårig för praktik.
- Skolhuvudman, den som driver en verksamhet för utbildning av minderåriga.
- Skolvecka, en vecka då eleven går minst en dag i skolan.
- Ungdom, minderårig som fullgjort sin skolplikt och som fyller minst 16 år under innevarande kalenderår.
- Uppdragsgivare, den som på annat sätt än att vara arbetsgivare låter minderårig utföra arbete.

Referenslista

- (1) 1 kap. 3 § första stycket i Arbetsmiljölagen (1977:1160).
- (2) Arbetsmiljöverkets föreskrifter om minderårigas arbetsmiljö och allmänna råd om tillämpningen av föreskrifterna (AFS 2012:3).
- (3) 4–6 §§ Arbetsmiljöverkets föreskrifter om minderårigas arbetsmiljö och allmänna råd om tillämpningen av föreskrifterna.
- (4) 8 § Arbetsmiljöverkets föreskrifter om systematiskt (AFS 2001:1) och 3–4 §§ Arbetsmiljöverkets föreskrifter om användning av arbetsutrustning (AFS 2006:4).
- (5) Allmänna råd till 6 § Arbetsmiljöverkets föreskrifter om minderårigas arbetsmiljö. Se även 2 kap. 1 § och 3 kap. 3 § arbetsmiljölagen (1977:1160)
- (6) Allmänna råd till 6 § Arbetsmiljöverkets föreskrifter om minderårigas arbetsmiljö.
- (7) 3 kap. 2 a § Arbetsmiljölagen.
- (8) 11 § Arbetsmiljöverkets föreskrifter om minderårigas arbetsmiljö.

(9) Allmänna råd till 10 § Arbetsmiljöverkets föreskrifter om minderårigas arbetsmiljö.

(10) 2 § Arbetsmiljöförordningen (1977:1166).

(11) 16 kap. 11 a § Skollagen (2010:800).

Nedan följer en lista över de riskfyllda arbetsuppgifter som minderåriga inte får utföra.

Förbjudna arbetsuppgifter	Förbjudet	Tillåtet om arbetsuppgiften – ingår i undervisning som är förlagd till en skollokal eller någon annan plats som är anordnad särskilt för undervisning, eller – ingår i handledarledd praktik för ungdomar.	Tillåtet om arbetsuppgiften – utförs av ungdomar som fullgjort gymnasieutbildning eller likvärdig utbildning för arbetsuppgiften.
I. Agens			
1. Arbete med avloppsvatten, avloppsslam eller latrin i öppen hantering så att det finns risk för smitta.	X	X	X
2. Arbeten som kan medföra särskild risk för kontakt med smittämnen som tillhör riskklass 2 enligt Arbetsmiljöverkets föreskrifter om mikrobiologiska arbetsmiljörisiker – smitta, toxinpåverkan, överkänslighet.	X	X	X
3. Arbete med kvarts eller kvartshaltigt material om det krävs att arbetstagaren ska genomgå medicinsk kontroll enligt föreskrifter från Arbetsmiljöverket.	X	X	X
4. Arbete med eldfasta keramiska fibrer, specialfibrer eller kristallina fibrer om det krävs att arbetstagaren ska genomgå medicinsk kontroll enligt föreskrifter från Arbetsmiljöverket.	X	X	X
5. Arbete som medför att arbetstagaren kan utsättas för aromatiska polycykliska kolväten i sot, tjära, beck, rök eller damm.	X	X	X
5 a. Arbete som medför exponering för trädamn som inte är godtagbar med hänsyn till gränsvärdet i Arbetsmiljöverkets föreskrifter om hygieniska gränsvärden. (AFS 2014:42)	X		
6. Hälsofarliga kemiska produkter Arbete med kemiska produkter eller farliga ämnen som bildas under arbete och som uppfyller kriterierna för klassificering enligt Europa-parlamentets och rådets förordning (EG) nr 1272/2008 i en eller flera av följande faroklasser och farokategorier med en eller flera av följande faroangivelser. Akut toxicitet, kategori 1, 2 eller 3 H300: Dödligt vid förtäring H310: Dödligt vid hudkontakt H330: Dödligt vid inandning H301: Giftigt vid förtäring H311: Giftigt vid hudkontakt H331: Giftigt vid inandning Hudsensibiliserande, kategori 1, underkategori 1A eller 1B	X	X	X

Förbjudna arbetsuppgifter	Förbjudet	Tillåtet om arbetsuppgiften	Tillåtet om arbetsuppgiften
		– ingår i undervisning som är förlagd till en skollokal eller någon annan plats som är anordnad särskilt för undervisning, eller – ingår i handledarledd praktik för ungdomar.	– utförs av ungdomar som fullgjort gymnasieutbildning eller likvärdig utbildning för arbetsuppgiften.
H317: Kan orsaka allergisk hudreaktion Luftvägssensibiliserande, kategori 1, underkategori 1A eller 1B H334: Kan orsaka allergi- eller astmasymtom eller andningssvårigheter vid inandning Cancerogenitet kategori 1A, 1B eller 2 H350: Kan orsaka cancer H351: Misstänks kunna orsaka cancer Förbudet gäller inte enstaka påfyllningar med bensin i fordon eller motorredskap, som den minderåriga använder i arbetet. Mutagenitet i könsceller kategori 1A, 1B eller 2 H340: Kan orsaka genetiska defekter H341: Misstänks kunna orsaka genetiska defekter Reproduktionstoxicitet, kategori 1A, 1B eller 2 H360: Kan skada fertiliteten eller det ofödda barnet¹ H361: Misstänks kunna skada fertiliteten eller det ofödda barnet³ Frätande på huden, kategori 1A, 1B eller 1C H314: Orsakar allvarliga frätskador på hud och ögon Förbudet gäller inte arbete med produkter i kategori 1B och 1C av den art att risken att skadas är minimal. Specifik organotoxicitet vid enstaka exponering, kategori 1 eller 2 H370: Orsakar organskador H371: Kan orsaka organskador Specifik organotoxicitet vid upprepad exponering, kategori 1 eller 2 H372: Orsakar organskador genom lång eller upprepad exponering H373: Kan orsaka organskador genom lång eller upprepad exponering. (AFS 2014:42)			
6 a. Kemiska produkter med fysikaliska faror Arbete med kemiska ämnen, blandningar, explosiva föremål eller ämnen som bildas under arbete och som uppfyller kriterierna för klassificering enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1272/2008 i en eller flera av följande faroklasser och farokategorier med en eller flera av följande faroangivelser.	X	X	X

¹ Gäller även när H360 och H361 följs av F, f, D och d i olika kombinationer.

Förbjudna arbetsuppgifter	Förbjudet	Tillåtet om arbetsuppgiften	Tillåtet om arbetsuppgiften
		- ingår i undervisning som är förlagd till en skollokal eller någon annan plats som är anordnad särskilt för undervisning, eller - ingår i handledarledd praktik för ungdomar.	utförs av ungdomar som fullgjort gymnasieutbildning eller likvärdig utbildning för arbetsuppgiften.
Brandfarlig gas, kategori 1 eller 2 H220: Extremt brandfarlig gas H221: Brandfarlig gas Explosiva ämnen och blandningar, kategorierna "Instabila explosiva ämnen och blandningar" eller explosiva ämnen och blandningar i riskgrupperna 1.1, 1.2, 1.3, 1.4 och 1.5 H200: Instabilt, explosivt H201: Explosivt. Fara för massexplosion. H202: Explosivt. Allvarlig fara för splitter och kaststycken H203: Explosivt. Fara för brand, tryckvåg eller splitter och kaststycken H204: Fara för brand eller splitter och kaststycken. H205: Fara för massexplosion vid brand. Självreaktiva ämnen och blandningar, typ A, B, C eller D och Organiska peroxider, typ A eller B H240: Explosivt vid uppvärmning H241: Brandfarligt eller explosivt vid uppvärmning H242: Brandfarligt vid uppvärmning Aerosoler, kategori 1 H222: Extremt brandfarlig aerosol *. Brandfarlig vätska, kategori 1 eller 2 H224: Extremt brandfarlig vätska och ånga. H225: Mycket brandfarlig vätska och ånga* * Förbudet gäller inte arbeten med kemiska ämnen eller blandningar med faroangivelse H222 eller H225 om det är av den art att risken att skadas är minimal. (AFS 2014:42)			
7. Arbeta med bekämpningsmedel som är att hänföra till klass 1 eller 2 enligt förordningen (2000:338) om biocidprodukter och förordningen (2006:1010) om växtskyddsmedel. Förbudet gäller även arbete med skogsplanter som behandlats med sådana bekämpningsmedel.	X	X	
8. Arbeta med bly eller blyhaltigt material om det krävs att arbetstagaren ska genomgå medicinsk kontroll enligt föreskrifter från Arbetsmiljöverket.	X	X	
9. Arbeten som kan medföra risk för kontakt med smittämnen som tillhör riskklass 3 eller 4 enligt Arbetsmiljöverkets föreskrifter om mikrobiologiska arbetsmiljörisker – smitta, toxinpåverkan, överkänslighet.	X		
10. Arbeta som bara får utföras efter särskilt tillstånd av Arbetsmiljöverket enligt Arbetsmiljöverkets föreskrifter om hygieniska gränsvärden.	X		
11. Arbeta med asbest eller asbesthaltigt	X		

Förbjudna arbetsuppgifter	Förbudet	Tillåtet om arbetsuppgiften – ingår i undervisning som är förlagd till en skollokal eller någon annan plats som är anordnad särskilt för undervisning, eller – ingår i handledarledd praktik för ungdomar.	Tillåtet om arbetsuppgiften – utförs av ungdomar som fullgjort gymnasieutbildning eller likvärdig utbildning för arbetsuppgiften.
material.			
II. Arbetsmetoder och arbeten			
1. Arbeta i miljöer som medför att den minderåriga kan utsättas för sådana farliga ämnen att andningsskydd krävs.	X	X	X
2. Hantering av utrustning för produktion, lagring eller användning av komprimerade, kondenserade eller upplösta gaser.	X	X	X
3. Tillverkning eller bearbetning av metallegeringar eller andra ämnen med särskild antändningsrisk, såsom metallegeringar med hög magnesiumhalt eller därmed jämförbara lättantändliga ämnen.	X	X	X
4. Skärning och svetsning med gas, elektricitet eller laser.	X	X	X
5. Arbeta i slutna utrymmen där det kan förekomma gas eller ånga i hälsofarliga halter, brandfarlig gas eller ånga eller farligt låg halt av syre.	X	X	X
6. Framställning och hantering av anordningar, fyrverkeriartiklar och andra föremål som innehåller explosiva varor och sprängmedel enligt förordningen (2010:1075) om brandfarliga och explosiva varor.	X	X	X
7. Arbeta med maskiner och anordningar där risken för personskador vid kontakt med deras rörliga eller bearbetande delar vid korrekt användning inte är försumbar eller där det finns risk för att allvarlig personskada uppstår vid felaktig användning. För ungdomar gäller förbudet inte maskiner eller anordningar där riskerna är förebyggda genom tekniska skyddsåtgärder så att farliga rörliga delar inte är åtkomliga. Maskinerna ska vara så konstruerade så att rörelsen automatiskt stannar innan man kan komma in i riskområdet.	X	X	X
Allmänna råd: Exempel på sådana maskiner som i regel inte omfattas av förbudet i bestämmelsen på grund av att risken inte är sådan som anges i bestämmelsens första stycke är handhållna el-vispar och symaskiner som inte är avsedda för industriellt bruk.			
8. Arbeta med maskindrivna lyftanordningar, linbanor eller liknande transportanordningar.	X	X	X

Förbjudna arbetsuppgifter	Förbudet	Tillåtet om arbetsuppgiften	Tillåtet om arbetsuppgiften
		- ingår i undervisning som är förlagd till en skollokal eller någon annan plats som är anordnad särskilt för undervisning, eller - ingår i handledarledd praktik för ungdomar.	utförs av ungdomar som fullgjort gymnasieutbildning eller likvärdig utbildning för arbetsuppgiften.
Förbudet gäller inte för manövrering av permanent anordnade tryckknappshissar. Förbudet gäller inte heller manövrering av telfer, lyftblock eller dylikt för att lyfta enhetslaster med väldefinierade lyftpunkter som understiger 25 kg.			
9. Arbete som förare eller operatör av följande: a) Traktorer eller vagnar med vinsch, last-, skördar- eller grävaggregat eller frontlastare med redskap. Traktorer med annan lyftanordning än trepunktskoppling. b) Mobila maskiner avsedda för byggnads-, anläggnings- eller vägarbete. c) Lyftande truckar. d) Mobila skogs- och jordbruksmaskiner, trädgårdsmaskiner och snöslungor. För ungdomar gäller förbudet inte gräsklippare med acceptdon ("dödmansgrepp" eller säkerhetsbygel) och bara ett klippaggregat.	X	X	X
10. Järnvägsarbete eller arbete vid annan spårbana: a) Arbete som lokförare eller förare av något annat spårbundet fordon. b) Växlingsarbete inklusive vagnkoppling.	X	X	X
11. Arbete med lastning, lossning och förtöjning av fartyg. För ungdomar gäller förbudet inte manuell lastning, lossning eller förtöjning av fartyg hos vilka skrovet är kortare än tolv meter eller smalare än fyra meter.	X	X	X
12. Tillsyn och reparation av tryckkärl, rörledningar, vakuumbärl och cisterner som enligt föreskrifter från Arbetsmiljöverket ska besiktas.	X	X	X
13. Bergarbete ovan och under jord.	X	X	X
14. Arbete som innebär risk för ras: a) Arbete med att rensa slänter eller ta bort överhäng i grus, sand- och lertag. b) Schaktning med risk att begravas under massor.	X	X	X
15. Byggnadsarbete: a) Montering och nedmontering av byggelement som normalt hanteras med lyftanordning. b) Montering och nedmontering av bärande och stödjande byggnadskonstruktioner som ingår i en formbyggnad. c) Förstärkningsarbeten vid bergarbete inräknat skrotning, betongsprutning och bergbultning. d) Arbete med att helt eller delvis riva hus eller anläggningar.	X	X	X
16. Arbete där det finns en risk att ramla ned och där höjden över marken eller motsvarande plan är	X	X	X

Förbjudna arbetsuppgifter	Förbjudet	Tillåtet om arbetsuppgiften – ingår i undervisning som är förlagd till en skollokal eller någon annan plats som är anordnad särskilt för undervisning, eller – ingår i handledarledd praktik för ungdomar.	Tillåtet om arbetsuppgiften – utförs av ungdomar som fullgjort gymnasieutbildning eller likvärdig utbildning för arbetsuppgiften.
mer än 3,5 meter. Förbudet gäller även om nedstörtningsrisken är förebyggd med livlina, liggstege eller liknande. Förbudet gäller inte om skyddsräcke eller likvärdig skyddsanordning finns.			
17. Arbete på eller i närheten av spänningsförande del av en elektrisk starkströmsanläggning eller anordning. Förbudet gäller inte om spänning, strömstyrka eller frekvens är ofarlig för person.	X	X	X
18. Arbete på akutmottagningar, infektionsavdelningar, intensivvårdsavdelningar, inom dialysvård, psykiatrisk vård. Vårdarbete inom demensvård. Allmänna råd: Med arbete avses allt arbete. Med vårdarbete avses inte lokalvård, köksarbete, sociala aktiviteter som högläsning m.m.	X	X	X
19. Arbete inom hemtjänst, hemsjukvård, personlig assistans eller liknande service i hemmet hos vårdtagare/brukare med alkohol- och narkotikamissbruksproblem, psykisk ohälsa eller med psykisk funktionsnedsättning.	X	X	X
20. Arbete med smittförande, biologiskt eller radioaktivt avfall samt läkemedelsavfall. Med smittförande avfall jämställs avfall som misstänks vara smittförande.	X	X	X
21. Omhändertagande av avlidna.	X	X	X
22. Arbete med farliga eller giftiga djur.	X	X	X
23. Industriell slakt av djur.	X	X	X
24. Arbete med försöksdjur.	X	X	X
25. Arbete som är styrt av det tekniska systemet, så kallat starkt styrt arbete, som gör att den minderåriga inte själv kan reglera sin arbetstakt.	X	X	X
26. Arbete som utförs under vatten (dykeriarbete) eller under förhöjt tryck i en tryckkammare eller liknande med undantag för arbete som utförs av ungdomar i praktik som genomgår grundläggande utbildning i fritidsdykning eller arbetar med dykning inom ramen för en utbildning som innebär studier av djur eller växter i deras naturliga miljö, observation av bottenförhållanden, fotografering eller enklare provtagning.	X		

Förbjudna arbetsuppgifter	Förbjudet	Tillåtet om arbetsuppgiften – ingår i undervisning som är förlagd till en skollokal eller någon annan plats som är anordnad särskilt för undervisning, eller – ingår i handledarledd praktik för ungdomar.	Tillåtet om arbetsuppgiften – utförs av ungdomar som fullgjort gymnasieutbildning eller likvärdig utbildning för arbetsuppgiften.
27. Arbete med experimentell cancerforskning eller arbete som sker i samma lokaler som sådant forskningsarbete och där det finns risk för exponering för cancerframkallande ämnen.	X		
28. Transport av pengar och värdehandlingar till eller från penninginrättningar eller annat utrymme utanför arbetsstället.	X		
29. Bevakningsarbete enligt lagen (1974:191) om bevakningsföretag.	X		